

«Оџону эт-хаан өттүнэн сайыннарыга олонхо оруола»

Слепцова Александра Афанасьевна,
Уус-Алдан улууһун Мындааба орто оскуолатын
төрүт культураҕа учуутала

Билигин кэм ирдэбилэ үүнэр көлүөнэ ыччаты, оскуола оџотун эт-хаан өттүнэн сайдытыгар иитии, оџо чэгийн-чэбдик, доруобай, таһаарылаах үлэни кыайар, дойдутун харыстырга бэлэм, өй-санаа, күүс-уох өттүнэн эргиччи сайдылаах буола уунэрин ситиһии буолар. Бугунну олоххо оџону эт-хаан өттүнэн сайыннары боппуруоһа сытытык турда.

Үлэм сыалынан буолар: оџону эт-хаан өттүнэн сайыннары ситимнэрин олонхоџо көрүү, үөрэхтээһиннэ оџо эт-хаан өттүнэн чэбдик эрчиллиилээх буолуутун сайдар хайысхаларын көрдөөһүн.

Соруктара:

- 1) Оџону эт-хаан өттүнэн сайыннары, иитии олонхонон холобурдааһын;
- 2) Оскуола оџотун эт-хаан өттүнэн сайдытыгар иитэр үлэ көрүннэрин ырытыгы;
- 3) Улахан кылааска ГТО нуорматын туттаралларыгар олонхоттон кирибит көрүннэри киллэри.

Былыр-былыргыттан Саха норуота баай ис хоһоонноох олонхолорунан, норуот билиннэ диэри уос номоџо оностор үһүйээннэринэн биллэр. Бу норуот барыта саха киһитин, норуотун үтүө майгылаах, күүстээх-уохтаах, дьулуурдаах буоларга үөрэтэр.

Түн былыргы үйэлэртэн тыын ылбыт, тымыр таппыт буолан, Саха олонхолоро өбүгэлэр үйэтибит үһүйээннэр кырсыгар тирэнэллэр. Ол иһин олонхолорбут бар дьону барытын сөхтөрөллөр.

Олонхо биһиги өбүгэлэрбит саҕаттан иитии ньыматын пааматынныгынан буолар.

Олонхоџо олох-дьаһах, социальнай, экономической кэстүүлэрин, айылбаны ойуулааһыны тэнэ, сүрүн болџомто бухатыыры эт-хаан өттүнэн иитиигэ, эрчийиигэ туһайыллара. Үһүйээн быһыытынан бухатыырдар норуот сизрин-майгытын, өйүн-санаатын, күүһүн-уоһун холбурунан буолаллара. (Афанасьев. В. Ф. Этнопедагогика. Я., стр 155).

М. Г. Говоров «Мүлдү Бөџө» олонхотугар бухатыыр киһини дьикти дьэбир көрүннээх уустар ыстаал-тимири кылаанын курдук чочуйан, халлаан тугэбэр хаххалаан, онорон, тутан бэлэмнииллэр эбит. Мантан кэстөрүнэн, олонхо былыргы сахалар оџону эт-хаан иитиилэригэр сүдү суолтаны ылар.

Билигин кэмнэ олонхонон иитии-үөрэтии оџо садтарыгар, оскуолаларга национальнай оскуола концепцията кириэбиттэн уонна Юнеско олонхону шедевр быһыытынан билиниэбиттэн киэнник тарџанна. Физкультура уруктарыгар элемент быһыытынан киллэрэн үөрэтэллэр. Ону ГТО нуорматын туттарарга анаан эбии көрүн быһыытынан киллэрэр наада.

Бу үлэбэр оџону эт-хаан өттүнэн иитии теоретическай, методическай литературатын чинчийэн, ырытан, норуот оџону эт-хаан өттүнэни иитэр үгэстэрин билсирэн, олонхо оџону чэбдигирдэр ураты кэстүүтүн үөрэтэн баран, маннык түмүккэ кэлиим:

- оџону эт-хаан өттүнэн эрчийи национальнай уратыларын олонхо матырыйаалларыттан булуохха сөп;

- эти – хааны эрчийиини норуот үгэстэрин аныгы ньымаларын кытта алтыһыннаран урукка киллэрэн сайыннарыахха;

- Россия президенэ В. Путин уурааһынан туттарыллар ГТО нуорматын туттарыга сахалы көрүннэри киллэрэн биэриэххэ;

- сахалы көрүннэринэн дьарыктаммыт оџолор ГТО нуорматын үрдүк баалга туттараллар;

-сахалыы көрүгнэринэн дьарыктаммыт оҕолор Армияҕа да бардахтарына спортивнай көрдөрүүлэрэ үрдүк буолар.

Оҕону, ыччаты иитиигэ олонхо бары иитэр уонна үөрэтэр кыахтарын толору туһанан, үөрэтии ньымаларын байытыахха, дьин сахалыы сайаҕас санаалаах, дэгиттэр сайдыылаах киһини кэскиллиир кыахтанабыт.